

Личик О.Я.

здобувачка вищої освіти магістерського рівня;

Крук С.Л.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницький національний університет*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ ДОВГОТРИВАЛОЇ ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК СУЧАСНА НАУКОВА ЗАДАЧА

У Законі України «Про загальну середню освіту» зазначено, що освіта має бути спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості. Початкова школа, зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства забезпечує подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний розвиток. Щоб піднятися на вищий ступінь розвитку, дитина має засвоїти знання про навколишній світ, оволодіти нормами поведінки, набути певних навичок і вмій. Все це пов'язано з роботою пам'яті. Якби людина не запам'ятовувала те, що сприймала, переживала, робила, її психічний розвиток був би неможливий.

Світ змінюється швидше, ніж ми здатні помітити, особливо у сфері виробництва і трансляції знань. Дисонанс між збільшенням обсягу знань і здатністю людини їх обробляти вимагає адекватної відповіді з боку системи освіти. На жаль, у практиці шкільного навчання не звертається достатньої уваги на формування у школярів адекватних, раціональних прийомів і способів запам'ятовування. Без цілеспрямованої спеціальної роботи прийоми запам'ятовування складаються стихійно і не рідко виявляються неефективними.

Роль пам'яті на різних шаблях історії людства неоднакова. В далекі часи, коли люди не володіли писемністю, вимоги до міцності та чіткості запам'ятовування і збереження досвіду були високими. Сучасна людина неспроможна буквально відтворювати те, що сприйняла, бо об'єм відомостей дуже великий. У зв'язку з цим змінились вимоги і до навчання. Якщо раніше в навчанні важливо було запам'ятати і відтворити відомості, то тепер на перший план виходять завдання розумового розвитку учнів. За даними психолого-педагогічних досліджень останніх десятиліть докорінно змінились зміст і методи навчання в початковій освіті (Ш. А. Амонашвілі, В. В. Давидов, Л. В. Занков, В. В. Репін, Д. Б. Ельконін та ін.).

Пам'ять лежить в основі здібностей людини і є умовою для навчання, набуття знань, формування вмінь і навичок. Без пам'яті неможливе нормальне функціонування ні особистості, ні суспільства в цілому. Подальший прогрес людства без постійного покращення функції пам'яті неможливий.

Серед «психологічних» понять, мабуть, тільки пам'яті вдалося пройти довгий шлях від античності до сучасності, залишаючи за собою ледь не центральне місце в більшості філософських систем і психологічних теорій.

Проблемою розвитку пам'яті займалися з давніх-давен: великий мислитель-філософ Арістотель, фізіолог І. П. Павлов, радянські психологи С. Л. Рубінштейн, О. М. Леонтьєв, А. О. Смирнов. І нині проблема пам'яті продовжує хвилювати уми найвідоміших психологів світу. Вивчення законів пам'яті становить одну з центральних, найбільш істотних глав психологічної науки. Заслуга першого систематичного вивчення вищих форм пам'яті у дитини належить видатному психологу Л. С. Виготському, який вперше наприкінці двадцятих років ХХ століття зробив предметом спеціального дослідження питання про розвиток вищих форм пам'яті. На підґрунті одержаних даних він зробив висновок про те, що вищі форми пам'яті є складними формами психічної діяльності, соціальної за своїм походженням. Ним були виокремлені етапи філо- та онтогенетичного розвитку пам'яті, включаючи мимовільну і довільну, а також безпосередню та опосередковану пам'ять.

Слід відзначити, що праці Л. С. Виготського стали продовженням досліджень французького вченого Жана Піаже, який уперше досліджував пам'ять як систему дій, орієнтованих на запам'ятовування, переробку та зберігання інформації. Саме психологами французької школи була доведена соціальна зумовленість усіх процесів пам'яті, її пряма залежність від практичної діяльності.

З наукової точки зору пам'ять людини розглядають як психофізичний і культурний феномен, який об'єднує функції запам'ятовування, збереження і відтворення інформації [1, с. 5]. Ці функції відмінні не лише за своєю структурою, вихідними даними і результатами, але й за тим, що у різних людей розвинуті по-різному. Є люди, які, наприклад, важко запам'ятовують, але гарно відтворюють і достатньо довго зберігають закарбовану в пам'яті інформацію. Є такі люди, які навпаки, швидко запам'ятовують, і так само швидко забувають, те що колись запам'ятали. Тому в психології пам'ять розглядається як компонент загальних і спеціальних здібностей. Пам'ять входить у структуру інтелекту. Вона є необхідною умовою накопичення фонду знань та інтелектуальних вмінь.

Розвиток пам'яті та врахування її особливостей в кожного індивіда спрощує і прискорює розумовий розвиток та збагачення духовного світу людини. Пам'ять не є самостійною функцією, а тісно пов'язана з особистістю, її внутрішнім світом та захопленнями. Розвиток і вдосконалення пам'яті відбувається паралельно з розвитком людини, а ті чи інші етапи розвитку пам'яті – наслідок зміни взаємовідносин індивіда із зовнішнім світом і людьми. Педагоги і шкільні психологи мають добре знати особливості розвитку пам'яті, умови продуктивності запам'ятовування, відтворення та вміти керувати ними в навчальній діяльності на уроках і поза ними. Це необхідно для того, щоб у навчальному процесі спиратися на сильні сторони пам'яті школярів і розвивати недостатньо сформовані, домагаючись таким чином повноцінного розвитку пам'яті. Проте, необхідно пам'ятати, що плідними будуть лише ті прийоми і способи покращення і розвитку пам'яті, які спираються на індивідуальність мнемічної діяльності кожного учня.

У дітей шкільного віку особливо яскраво проявляється вплив інтересу на продуктивність запам'ятовування. Відомо, що багато хто зі школярів неоднаково запам'ятовує і засвоює різні навчальні предмети. Пояснюються ці факти не різною пам'яттю учня, а різним інтересом до виучуваних предметів. Педагогічна практика показує, що коли вчитель виховує в дітей інтерес до так званих нелюбимих предметів, запам'ятовування та засвоєння цих предметів учнями значно поліпшується.

У сьогоденні в житті людей відбуваються динамічні зміни, людям доводиться щоденно обробляти великий обсяг інформації, тому важливо навчити дітей швидко сприймати, відтворювати інформацію і використовувати набуті знання на практиці. Удосконалення пам'яті в молодшому шкільному віці невід'ємно пов'язане із здобуттям у ході навчальної діяльності різних способів і стратегій запам'ятовування, пов'язаних із організацією і обробкою матеріалу, що запам'ятовується. За минулі роки й століття було розроблено багато різних способів і стратегій запам'ятовування. Але треба взяти до уваги, що технології розвитку довготривалої пам'яті у дітей, які були розроблені в академічній психології в минулому, можуть не відповідати індивідуальним особливостям сучасних дітей. Тож, зважаючи на те, що умови життя людей постійно змінюються, змінюються психологічні особливості дітей різних поколінь, у психологічній та педагогічній практиці існує потреба у нових технологіях розвитку довготривалої пам'яті у дітей, які б відповідали індивідуальним психологічним особливостям сучасних дітей. Тому, ми вважаємо, що необхідно постійно вдосконалювати технології розвитку пам'яті, в тому числі й довготривалої, у дітей, спираючись на емпіричні дослідження їхніх особливостей.

Виходячи із зазначеного вище, ми вирішили провести дослідження на тему: «Розвиток довготривалої пам'яті учнів початкової школи». Об'єктом дослідження ми обрали розвиток пам'яті у дітей, а предметом дослідження – розвиток довготривалої пам'яті у дітей молодшого шкільного віку.

Метою нашого дослідження є розробка і апробація програми занять для покращення розвитку довготривалої пам'яті у дітей молодшого шкільного віку.

Поставлену мету ми досягаємо через виконання таких завдань: 1) здійснити теоретичний аналіз проблеми розвитку довготривалої пам'яті у дітей молодшого шкільного віку; 2) емпірично дослідити рівень розвитку довготривалої пам'яті у дітей молодшого шкільного віку та розробити відповідну програму розвивальних занять; 3) апробувати розроблену програму для покращення розвитку довготривалої пам'яті у дітей молодшого шкільного віку; 4) розробити рекомендації для педагогів і психологів закладів освіти щодо покращення розвитку довготривалої пам'яті у дітей молодшого шкільного віку.

Дослідження проводиться на базі Мистецького простору Подільського культурно-просвітительського Центру імені М. К. Реріха (м. Хмельницький, Україна), де діти молодшого шкільного віку займаються у театральній та художній студіях. Для реалізації завдань дослідження ми використовуємо такі методи, як: 1) теоретичні: аналіз, синтез, порівняння, систематизація та узагальнення – для з'ясування вікових особливостей розвитку довготривалої пам'яті у дітей молодшого шкільного віку; 2) емпіричні: спостереження, бесіда, тестування для визначення рівня розвитку довготривалої пам'яті у дітей молодшого шкільного віку за допомогою таких методик, як: «Запам'ятовування 10 слів» (О. Р. Лурія) [2, с. 283–285]; «Піктограма» (Л. С. Виготського) [2, с. 283–285]; «Довготривала пам'ять» [3, с. 55–57]; 3) статистична обробка емпіричних даних.

Практичне значення отриманих результатів полягатиме в тому, що розроблені нами психологічні рекомендації та програма занять для розвитку довготривалої пам'яті можуть бути використані у практичній діяльності педагогів і психологів, які працюють з дітьми молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Волков И. Пам'ять. *Школьный психолог*. 2003. № 4. С. 4–5.
2. Бизюк А. П. Компендиум методов нейропсихологического исследования : методическое пособие. СПб. : Речь, 2005. 400 с.
3. Основы психологии: практикум / ред.-сост. Л. Д. Столяренко. Ростов н/Д. : Феникс, 2006. 704 с.